

### **3.3. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери**

Ефективне державне управління є результатом інтегральної взаємодії низки публічних політик, серед яких соціогуманітарна політика відіграє першорядну роль, оскільки спрямована на розв'язання безпосередніх життєвих проблем людини і спільнот людей і суспільства загалом. Для України формування і реалізація дієвої соціогуманітарної політики є важливим завданням ще й тому, що з урахуванням зовнішніх загроз та внутрішніх викликів, які постали перед державою після Революції Гідності, а також попри необхідність одночасного здійснення низки невідкладних суспільних реформ та обмеженість ресурсів на їх проведення, потрібно віднайти такі рішення, які в короткі терміни забезпечили б істотне підвищення рівня життя людей, якомога повніше задоволення їхніх духовно-культурних інтересів та потреб.

До найпріоритетніших серед таких реформ належить, що цілком зрозуміло, **модернізація політики доходів населення**. Доходи населення є соціально-економічною основою як фінансово-економічного механізму забезпечення соціальної безпеки, так і відтворення та розвитку людського капіталу загалом, оскільки гарантують відповідний рівень споживання необхідних товарів і послуг, а відтак і якість життя.

Багаторічна неефективна державна соціально-економічна політика в Україні зумовила стабільно низький рівень доходів населення, який суттєво

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

погіршився за останні роки, що посилює його бідність. Поширились депресивні, напівлегальні та нелегальні тенденції забезпечення доходів населення та звуження можливостей отримання офіційних доходів, зменшилась їх прозорість. Не вдалося запобігти скороченню реальних доходів населення, у результаті чого відбувся масовий перехід працівників бюджетної сфери до соціальної групи з низькими легальними доходами, що призвело до “розмивання” й без того нечисленного середнього класу. Праця як основне джерело доходів населення багатьма вже не сприймається як умова виходу з пастки бідності, а не самореалізації. Суттєво не зменшилась поляризація суспільства, соціальна нерівність за рівнем доходів, яка є наслідком інших видів і проявів нерівності. Співвідношення між середніми доходами 10% населення з найбільшими та найменшими доходами за децильним коефіцієнтом становить 30:1<sup>31</sup>, тоді коли в країнах ЄС – 5,7:1. Істотно загострила проблему доходів складна ситуація із соціальним забезпеченням громадян, які переміщуються з окупованих територій, що знижує загальний рівень доходів населення. Усе це негативно позначилося на соціальному самопочутті більшості людей, посиленні рівня соціальної напруженості та суспільної нестабільності, спричинило падіння довіри до влади, навіть на тлі підвищення в 2017–2018 рр. рівня оплати праці, деякого збільшення бюджетних соціальних видатків.

На основі узагальнення підходів вітчизняних науковців можна запропонувати такі *першочергові напрями реформування політики доходів*:

- системна модернізація механізму державного регулювання доходів, який має охоплювати сфери: діяльності суб’єктів соціально-економічних відносин у процесі реалізації ними політики доходів; державних соціальних стандартів; ринку праці та зайнятості населення; сферу, пов’язану зі структурою доходів та співвідношенням її складових; трудових доходів найманих працівників, насамперед систему оплати праці; оподаткування доходів фізичних осіб тощо;

- створення засобами державної політики умов для динамічного зростання доходів усіх суб’єктів соціально-економічних відносин, насамперед через сприяння розвитку бізнесу; урахування їх (суб’єктів) взаємозалежності, специфіки інтересів у здійсненні ними політики доходів, своєчасне розв’язання суперечностей у процесі реалізації інституційними суб’єктами такої політики; забезпечення ефективної зайнятості економічно активного населення, збільшення частки інноваційних робочих місць;

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

- збільшення доходів державного і місцевих бюджетів не за рахунок підвищення податків, а за рахунок значного розширення бази оподаткування, яке можливе лише в разі суттєвої активізації бізнесу, зростання його доходів, що сприятиме зростанню середнього класу;

- удосконалення державних соціальних стандартів та гарантій, насамперед мінімальних соціальних гарантій у сфері доходів – мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії, розміру соціальної допомоги. Таке удосконалення має здійснюватися на основі наближення їх рівня до європейських соціальних стандартів та гарантій, а також наукової, економічної обґрунтованості, фінансової забезпеченості, формування надійних та ефективних механізмів їх реалізації;

- активізація поведінки населення на ринку праці. Особливе місце у підвищенні рівня трудових доходів найманих працівників посідає радикальне реформування системи оплати праці. Важливим пріоритетом є створення умов для суттєвого подолання значної тінізації ринку праці, яка є суттєвим негативним чинником для всіх учасників соціально-трудових відносин;

- відмова від практики, коли політика доходів в Україні традиційно зосереджена не на запровадженні у розвинених країнах таких традиційних джерел доходів, як гідна заробітна плата, доходи від бізнесу, власності, самозайнятості, системі оподаткування тощо, а на максимальному забезпеченні державних гарантій у системі соціальних трансфертів;

- створення умов для реалізації територіальними громадами нових децентралізованих вимірів політики доходів на основі нових правил формування місцевих бюджетів,

---

31 Витрати і ресурси домогосподарств України у 2016 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) [Електронний ресурс] : стат. зб. Держ. служба статистики України. – Київ, 2017. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

самостійного заробляння ними грошей, посилення їх відповідальності за використання фінансових ресурсів і т.ін.;

- докорінна зміна всієї системи оподаткування доходів, запровадження прогресивної системи (шкали) оподаткування доходів, зокрема фізичних осіб (від 10 до 40%), яка відповідала б принципам соціальної справедливості, а не перекладала б, як в Україні, основний фіскальний тягар на населення з невеликими доходами; трансформація системи оподаткування доходів індивіда у систему оподаткування доходів домогосподарства (родини), як це прийнято в багатьох країнах Європи;

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

- оптимізація процесу стандартизації доходів, що передбачає запровадження таких показників соціальних гарантій, за яких розмір мінімальної заробітної плати обов'язково перевищував би розмір інших їх видів (соціальних трансфертів), зокрема мінімальної пенсії, соціальної допомоги;

- запровадження системи соціальних ліфтів, які сприятимуть послабленню процесу масового соціального відторгнення населення від можливості забезпечувати мінімальні доходи та поглиблення процесів соціального залучення, інтеграції в соціум тих груп людей, які б мали стабільні доходи;

- переорієнтація концептуальних світоглядних засад політики доходів, яка має ґрунтуватися на усвідомленні кожною особою, що сучасна модель соціальної держави має ґрунтуватися на принципі відповідальності громадянина за власний добробут як основу доходів. Обов'язком держави є не стільки забезпечення загального добробуту, скільки створення умов для досягнення добробуту, стабільних доходів. Отже, новим принципом громадянських, соціальних прав має бути гарантування отримання засобів для задоволення потреб, зростання доходів, підготовка людини, домогосподарств (родин) до запобігання виникненню соціальних ризиків, основою яких є нестабільні доходи, а відтак — бідність;

- з урахуванням викладеного — досягнення макроекономічної стабільності на основі сталого зростання ВВП, стійкого соціально-економічного розвитку, які передбачають рівень інфляції менший ніж 10% у річному вимірі, стабільність національної грошової одиниці як базових, засадничих основ зростання доходів.

Реформування політики доходів є невіддільним від запровадження нових управлінських інструментів держави у сфері зайнятості та ринку праці.

Надзвичайно широке (порівняно з іншими галузями народного господарства) коло проблем, пов'язаних із функціонуванням сфери зайнятості, їх поліаспектність та недостатній рівень розв'язання в Україні засобами державного впливу зумовлюють потребу в перегляді поглядів, підходів та у **втіленні в життя демократичних методів управління ринком праці**. Тому на часі питання про формування системи публічного управління сферою праці, до якої, поряд з усіма гілками влади (законодавчою, виконавчою, судовою), мають бути залучені структури громадянського суспільства.

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

Особливістю нормативно-правового забезпечення сфери зайнятості в Україні є те, що в кількох актах, які його сьогодні формують, лише частково збігаються пріоритетні напрями державної політики в цій сфері. Ідеться про ЗУ “Про зайнятість населення”, середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року (затверджений розпорядженням КМУ від 3 квітня 2017 р. № 275-р), програму Гідної праці Міжнародної організації праці (далі – МОП) для України на 2016–2019 роки, Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Звідси випливає питання про доцільність одночасного застосування частково односпрямованих та значною мірою різноспрямованих стратегічних документів розвитку сфери праці України.

Тому в основу вироблення цілісної та ефективної публічної політики у сфері зайнятості в Україні вважаємо за доцільне покласти такі основоположні взаємоузгоджені правові документів коротко- та середньострокової дії:

- ЗУ “Про зайнятість населення”, який найближчим часом мав би бути доповнений розділом “Напрями публічної політики у сфері зайнятості” та статтею “Суб’єкти публічного управління у сфері праці”;

- Концепція формування та розвитку національної моделі ринку праці, у якій слід визначити принципові засади її функціонування з урахуванням існуючих класичних та національних моделей ринків праці. До розробки цієї концепції варто долучити МОП та використати положення Міжнародної стратегії Гідної праці;

- Концепція трудовресурсної безпеки України, складовими напрямками якої мають стати вирішення демографічної кризи, поліпшення здоров’я працюючого населення, забезпечення взаємодії ринку праці та системи освіти, безпеки праці, стримування трудової міграції і повернення трудових мігрантів;

- Генеральна угода між Спільним представницьким органом сторони роботодавців на національному рівні, Спільним представницьким органом репрезентативних всеукраїнських об’єднань профспілок на національному рівні та КМУ на 2018 рік, яка до цього часу не розроблена й не затверджена;

- щорічна загальнодержавна програма (національний план дій) щодо зайнятості населення, яку необхідно також терміново розробити і затвердити на 2018 р. Оскільки на кінець I кварталу 2018 р. така загальнодержавна програма відсутня, районні державні адміністрації з власної ініціативи розпочали розробку і затвердження територіальних програм зайнятості населення.

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

Особливе місце в системі нормативно-правового забезпечення функціонування сфери праці в Україні має бути відведено Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема моніторингу за індикаторами виконання її положень, та конвенціям МОП, які в Україні варто ратифікувати в повному обсязі.

Запорукою успішного функціонування вітчизняного ринку праці є, як уже зазначалось, формування системи публічного управління сферою зайнятості, паростки якої вбачаються в існуючій системі трипартизму (держава – наймані працівники – роботодавці), координаційну діяльність в якій здійснює Національна тристороння соціально-економічна рада України. У контексті сучасних викликів слід розвивати ідею про осучаснення зазначеної системи, її розбудову із залученням до публічного управління сферою праці всіх причетних до неї інститутів громадянського суспільства, наукових установ та ін. У цій системі повинні бути представлені широкі кола громадськості – не лише професійні спілки, організації роботодавців, а й громадські організації інвалідів, молоді, жінок, внутрішньо переміщених осіб, недержавні засоби масової інформації.

Серйозні проблеми, зумовлені неефективністю політики доходів та політики зайнятості населення, загальна низька оцінка ситуації в країні і свого індивідуального життя, що акумулюється, зокрема індексом соціального самопочуття, трансформується в бажання багатьох українців, особливо молодих, активних і конкурентоспроможних, виїхати за кордон на постійне місце проживання. Принаймні таке зазначають 35% осіб віком від 18 років, опитаних у вересні 2017 р.<sup>32</sup>. Особливо тривожними є бажання емігрувати 53% осіб віком 18–35 років та 42% осіб із вищою освітою.

---

32 Обстеження “Динаміка міграційних настроїв українців” / Соціологічна група “РЕЙТИНГ”. – Вересень, 2017.

Найчастіше мотивує до еміграції надія отримати кращі умови життя (64% тих, хто хотів би назавжди виїхати з України), бажання забезпечити краще майбутнє дітям (34%, причому 21% тих, хто не має дітей до 16 років), відсутність в Україні достойної роботи (23%) та прагнення отримати кращу освіти (12%)\*.

Домінуючим мотивом трудової міграції є різниця в заробітній платі. І це цілком зрозуміло, оскільки більш-менш зіставні заробітки мають в Україні лише працівники ІТ та далекобійники. За більшістю професій зарплата в Україні в 2–3 рази нижча за, приміром, польський аналог. Найбільше

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

відставання, за даними Держстату, спостерігається в медицині: середня зарплата лікаря в Україні в 6–10, а медичної сестри – в 6–8 разів нижча за таку у сусідній Польщі. Відповідно саме цю причину зазначили 72% тих, хто хотів би працювати за кордоном (другу за поширеністю причину – різницю в умовах праці – зазначили лише 20%). І дійсно, переважна більшість (81%) трудових мігрантів, які повернулися до України, задоволені своїми закордонними заробітками (19% дуже задоволені, 62% скоріше задоволені). Звісно, більше задоволені ті, хто працював у країнах ЄС, ніж ті, хто повернувся із заробітків у Росії: 22% дуже задоволених – 14%<sup>33</sup>. Мотиваційні чинники заробітчанства практично не відрізняються ні за регіонами проживання, ні за віком респондентів.

Необхідно підкреслити, що міграційні настрої підживлюються і ситуацією на ринках праці більшості східноєвропейських країн. Через вплив значної частини власного населення до більш заможних західноєвропейських країн роботодавці Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини, Румунії і навіть Італії, Греції, Португалії, Іспанії вже не шукають українських працівників виключно з великим досвідом і високою кваліфікацією, а погоджуються наймати практично всіх бажаючих і за необхідності навчати упродовж одного-двох місяців.

За сучасного рівня оплати праці в Україні навряд чи можна найближчими роками розраховувати на докорінну зміну міграційних потоків – надто велика різниця заробітків в Україні і в сусідніх Польщі та Чехії. Тому бізнес і бюджетна сфера мають готуватися до помітної нестачі кадрів. Якщо сьогодні не вистачає газо- та електрозварювальників, кваліфікованих працівників машинобудування, швачок, будівельників та медиків, то в найближчій перспективі цей перелік неминуче розширюватиметься. І це стане чи не найважливішим бар'єром для залучення інвестицій – уже сьогодні відкриття нових підприємств супроводжується проблемою найму працівників, у тому числі висококваліфікованих. Безперечно, дається взнаки не лише їхня фізична відсутність – не менше, а можливо і більше, значення має невідповідність запропонованої заробітної плати очікуванням. Інвестори, особливо закордонні, орієнтуються на середні показники легальної заробітної плати в регіоні, де планується відкриття нових робочих місць, тоді як потенційні робітники враховують імовірне позбавлення права на субсидію для оплати житлово-комунальних послуг та свої неофіційні доходи. Таким чином, не тільки масштабна трудова міграція, а й поширення нелегальної зайнятості стає на заваді розвитку легального ринку праці.

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

Трудова міграція, крім усього іншого, є серйозним викликом та чинником негативного впливу на демографічну ситуацію в державі.

Ця ситуація цілком обґрунтовано викликає занепокоєння і громадськості, і політиків, оскільки за темпами депопуляції Україна випереджає всі європейські країни (загалом за 1992–2017 рр. чисельність населення зменшилась на 9670,2 тис. осіб, або на 18,6%), стрімко збільшується

---

\* Респонденти могли давати не більше двох відповідей.

33 Соціологічна група “РЕЙТИНГ”. Обстеження “Настрої серед українців-заробітчан”. – Грудень, 2016.

рівень демографічного старіння (частка осіб старше 60 років зросла з 18,6% у 1991 р. до 22,5% в 2017), тривалість життя (71,7 року) впродовж кількох десятиріч є однією з найнижчих в Європі<sup>34</sup>.

Основні причини такої ситуації: низька народжуваність (рівень народжуваності в Україні з 1960-х рр. не забезпечує навіть простого відтворення поколінь, що, врешті-решт, неминуче спричинило вичерпання потенціалу демографічного зростання), яка втім цілком відповідає європейським стандартам, а отже, не має вірогідних шансів істотного зростання; висока смертність, передовсім чоловіків – із кожної тисячі 40-річних чоловіків до 60 років не доживає 241 (для порівняння: у Польщі – 154, у Швейцарії – 55); масштабна зовнішня міграція, яка посилює природне скорочення населення, а не компенсує його, як в економічно розвинутих країнах.

Держава і суспільство в цілому мають можливості впливу на перебіг демографічних процесів, хоча навряд чи в змозі докорінним чином їх змінити. Зусилля мають бути сконцентровані на таких напрямках.

Україні необхідною є пріоритетна підтримка сімей з дітьми, оскільки рівень їхньої бідності стабільно в 1,6–1,7 раза перевищує аналог сімей без неповнолітніх дітей. Однак і світовий, і власний український досвід переконливо доводять недостатність прямої грошової допомоги (значне підвищення її розміру спричиняє бажаний результат упродовж 3–4 років, після чого потрібне нове істотне зростання виплат). До того ж, крім зрозумілих бюджетних можливостей, розмір такої допомоги обмежує заробітна плата відповідної статеві-вікової групи – не має будь-який соціальний трансферт працездатним особам перевищувати середню заробітну плату. Натомість значно більш тривалий ефект дає розширення

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

можливостей, передусім для жінок, поєднувати свій розвиток (навчання, зайнятість тощо) із внутрішньосімейними обов'язками. З цією метою необхідно:

- сприяти максимальному розвитку системи дитячих дошкільних, шкільних та позашкільних закладів, забезпечити їхню доступність (територіальну і грошову) для будь-якої родини;
- формувати ідеологію рівної участі чоловіка та дружини у веденні хатнього господарства, вихованні дітей тощо;
- запровадити обов'язкове використання обома батьками відпустки по догляду за дитиною раннього віку (до досягнення нею одного року);
- розвивати дистанційні форми навчання та зайнятості;
- надійно захистити інтереси дитини у разі розлучення батьків;
- поширювати сприйняття сімейних цінностей серед дітей, підлітків та молоді.

Варто більш ґрунтовно вивчити досвід роботи щодо зниження смертності в східноєвропейських країнах, від яких ми все ще істотно в цьому плані відстаємо. Наприклад, від тієї ж Польщі. Хоча ще в середині 1980-х рр. тривалості життя українців і поляків були практично однаковими, наразі середня очікувана тривалість життя при народженні в Польщі становить 77,6 року, а в Україні – 71,1 (в країнах Організації з економічного і соціального розвитку (далі – ОЕСР) цей показник становить 80,3 року. Спостерігається й великий гендерний розрив: у Польщі чоловіки живуть менше за жінок у середньому на 7,9 року, а в Україні – на 9,8 (в країнах ОЕСР – на 4,8 року)<sup>35</sup>.

---

34 Населення України за 2016 рік [Електронний ресурс] : демограф. щорічник / Держ. служба статистики України. – Київ, 2017. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

35 База даних “Здоров'я для всіх” Європейського регіонального бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://gateway.euro.who.int/ru/datasets/european-health-for-all-database/>

Для вирішення бодай частини наявних проблем необхідно:

- заохочувати роботодавців до скорочення зайнятості в шкідливих та небезпечних умовах; забезпечувати належну охорону праці;
- покращувати якість доріг у поєднанні із жорстким контролем за дотриманням правил дорожнього руху як водіями автомобілів, так і іншими учасниками дорожнього руху, передусім працювати над викоріненням випадків керування автомобілем та іншою технікою в нетверезому стані;
- формувати і поширювати культуру вживання алкогольних напоїв у поєднанні із викоріненням пияцтва на робочому місці;

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

- розширювати можливості і формувати традиції масових занять фізкультурою, зокрема шляхом розбудови відповідних площадок у мікрорайонах, у школах, дитячих дошкільних закладах, створенням секцій, груп тощо;

- запровадити обов'язкове навчання плаванню дітей дошкільного і раннього шкільного віку;

- запровадити обов'язкові щеплення від масових інфекційних захворювань; заохочувати практику щорічних профілактичних медичних оглядів;

- формувати і пропагувати традиції здорового харчування, зокрема шляхом роботи з власниками ресторанів, кафе тощо;

- поступово викорінювати тютюнопаління в публічних місцях, включаючи зупинки транспорту, парки, сквери, стадіони тощо; домагатися реального викорінення продажу алкогольних напоїв та тютюну дітям і підліткам біля дитячих шкільних та позашкільних закладів, закладів професійної освіти;

- контролювати якість питної води і запровадити жорсткі санкції за недотримання встановлених нормативів.

Особливої уваги потребує **модернізація управлінських інструментів держави у сфері охорони здоров'я.**

Україна належить до країн із незадовільними показниками здоров'я, зокрема поширеними поведінковими факторами нездоров'я (вживання тютюну та алкоголю, ожиріння, низький рівень фізичної активності, високий рівень стресів). За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ), серед країн європейського регіону Україна посідає перше місце за величиною стандартизованих показників смертності населення внаслідок хвороб системи кровообігу та друге – за стандартизованими коефіцієнтами смертності від серцево-судинної патології серед населення працездатного віку, друге – за рівнем смертності, асоційованої з алкоголем, шосте – за рівнем смертності населення працездатного віку внаслідок онкологічних хвороб, сьоме – за поширеністю куріння серед чоловіків, п'яте – за споживанням алкоголю на душу населення<sup>36</sup>.

У рейтингу країн за індикаторами Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР), пов'язаними з охороною здоров'я і благополуччям нації (2016 р.), Україна посіла 119-те місце зі 188<sup>37</sup>. Гірші показники мають лише африканські, центральноазіатські та деякі близькосхідні країни.

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

36 Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік / МОЗ України, ДУ "УІСД МОЗ України". — Київ, 2017. — С. 500.

37 Measuring progress and projecting attainment on the basis of past trends of the health-related Sustainable Development Goals in 188 countries: an analysis from the Global Burden of Disease Study 2016 [Електронний ресурс] // The Lancet. 2017; 390: 1423–1459. — Режим доступу : [http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736\(17\)32336-X.pdf](http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736(17)32336-X.pdf)

Залежність стану здоров'я від низки біологічних та соціальних детермінант (спадковість, середовище життєдіяльності, індивідуальна поведінка і організація медичної допомоги) зумовлює потребу системного підходу до розв'язання проблем громадського здоров'я. Для подолання негативних трендів необхідно створити дієву систему громадського здоров'я через упровадження принципу "охорона здоров'я в усіх політиках держави".

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Україна взяла на себе низку зобов'язань у сфері громадського здоров'я<sup>38</sup>. Серед них – побудова нової Національної системи охорони здоров'я, в основі якої лежить організація охорони громадського здоров'я, яка першочергово базується на засадах превентивної (профілактичної) медицини і спрямована на запобігання виникненню хвороб, продовження активного життя і зміцнення здоров'я людини як передумови сталого розвитку та економічного зростання.

Затверджена в 2016 р. Концепція розвитку системи громадського здоров'я в Україні<sup>39</sup> визначає, що основними цілями медичних реформ мають бути формування й реалізація ефективної державної політики для збереження і зміцнення здоров'я населення, збільшення тривалості та покращення якості життя громадян в умовах політики децентралізації; формування міжсекторального підходу до реалізації заходів із профілактики та формування здорового способу життя; оптимізація організації та фінансування системи охорони здоров'я.

Перші кроки щодо реалізації цієї Концепції вже зроблені<sup>40</sup>. Серед наступних першочергових заходів, які необхідно здійснити з метою формування відповідального ставлення громадян до власного здоров'я, збільшення частки населення, яке веде здоровий спосіб життя, виокремимо такі:

- відновлення та розширення мережі центрів здоров'я як закладів охорони здоров'я, діяльність яких спрямована на формування здорового способу життя населення;

- з метою раннього виявлення та профілактики захворювань формування мережі центрів профілактичної медицини, що будуть

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

здійснювати виїзні планові обстеження населення, насамперед у сільській місцевості. Посилення профілактичної складової вітчизняної сфери охорони здоров'я за рахунок відновлення в Україні системи обов'язкових медичних оглядів (диспансеризації);

– створення на базі обласних центрів здоров'я ресурсно-інформаційних регіональних організаційно-методичних центрів, завдання яких: розробка на адміністративних територіях та в межах громад проектів “Школа здоров'я”, “Школа відповідального батьківства”, “Здорова старість”; проведення семінарів-тренінгів для органів місцевого самоврядування з питань реформування охорони здоров'я в регіоні;

– запровадження цільових програм профілактики ризикованої поведінки молоді в загальноосвітніх школах та навчальних закладах усіх рівнів акредитації;

– ухвалення ЗУ “Про громадське здоров'я”, що дасть змогу зміцнити потенціал медичної галузі, підвищити її лікувальну, соціальну та економічну ефективність;

---

38 Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України // Відом. Верхов. Ради. – 2014. – № 40. – С. 2021.

39 Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я в Україні [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листоп. 2016 р. № 1002-р. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249618799>

40 Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році”. – Київ : НІСД, 2017. – С. 389.

– затвердження “Національного плану заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку” і Комунікаційної стратегії з пріоритетних питань громадського здоров'я. Це наблизить упровадження Концепції розвитку системи громадського здоров'я, досягнення цілей сталого розвитку, визначених Організацією Об'єднаних Націй (далі – ООН) до 2030 р., реалізацію засад європейської політики “Здоров'я–2020”.

Реалізація нагальних завдань щодо розвитку соціогуманітарної сфери України в умовах сучасних викликів потребує звернення особливої уваги на духовно-культурну, освітню та етнополітичну складові цієї сфери.

Зокрема, сучасна **культурна політика**, як і політика в інших сферах суспільного життя, реалізується в умовах трансформації центральних органів

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

влади та децентралізації управління. На порядку денному стоять питання розмежування повноважень та відповідальності між центральними органами та структурами місцевого самоврядування стосовно реалізації культурної політики.

Принцип оптимального поєднання централізації і децентралізації державного управління у сфері культури передбачає чіткий розподіл функцій, повноважень і відповідальності між місцевими, регіональними і центральними органами управління у сфері культури, виключає дублювання функцій, підвищує координацію дій усіх суб'єктів управління, створює умови для прийняття раціональних і ефективних управлінських рішень. Більші можливості у формуванні та здійсненні політики у сфері культури надаються суб'єктам культурно-мистецького життя на регіональному і місцевому рівнях. Це зумовлено, зокрема, тим, що культурне життя в усій своїй різноманітності, навіть якщо його окремі аспекти мають загальнонаціональне значення, існує і розвивається в конкретних містах, селах, регіонах, де живуть митці, які створюють культурні цінності, і проживає населення, що складається з різних етнічних, субкультурних груп, які мають свої культурні інтереси і потребують їх задоволення. Різні території, місцевості відрізняються між собою історико-культурними, мовними, релігійними особливостями. Саме на регіональному і місцевому рівнях найбільше перехрещуються культурні інтереси та потреби різних субкультурних, етнічних груп, простежуються конкретні проблеми культурної сфери і можливі альтернативні варіанти їх розв'язання. Відповідно, й управління у сфері культури має бути максимально децентралізованим і наближеним до того рівня, на якому відбуваються основні процеси культурно-мистецького життя.

Децентралізація державного управління у сфері культури передбачає передавання основних функцій управління у сфері культури на місця, розширення у зв'язку з цим повноважень регіональних і місцевих органів державного управління, посилення їх відповідальності за розвиток культурної сфери. Надання максимальної автономії повноважень місцевим органам влади щодо розв'язання проблем культурного розвитку на своєму рівні зменшує вплив центру на щоденну діяльність органів влади місцевого рівня, посилює їх ініціативу, активність та співпрацю з різними суб'єктами культурної діяльності й реально розширює демократичні методи управління, що сприяє демократизації всієї системи управління у сфері культури. При цьому розподіл компетенцій має відбуватися за принципом, коли на більш

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

високий рівень управління передаються лише ті функції, які не можуть бути ефективно реалізовані на нижчому.

В управлінській діяльності у сфері культури є й такі завдання, вирішення яких можливе лише на державному рівні. Для того щоб цілеспрямовано вирішувати стратегічні питання культурного розвитку, необхідно спиратися на концепцію розвитку національної культури. Розробити таку концепцію можна лише на центральному рівні, де, як правило, сконцентрований науковий, експертний потенціал, здатний забезпечити обґрунтування теоретичних проблем, провести необхідні дослідження соціокультурної ситуації в країні чи в окремих регіонах.

На центральному рівні управління у сфері культури мають здійснюватися головні функції реалізації державної політики, які забезпечують вирішення стратегічних завдань культурного розвитку, а саме: розробка наукових основ державної політики у сфері культури; організація наукових досліджень, у тому числі й дослідження соціокультурної ситуації в країні; забезпечення підготовки і підвищення кваліфікації кадрів для закладів та організацій культури і мистецтва; організація і здійснення культурних зв'язків із зарубіжними країнами; забезпечення єдиного культурного простору; фінансова допомога регіонам, які не мають достатніх власних ресурсів для здійснення пріоритетних програм культурного розвитку, за рахунок коштів державного бюджету; законодавче забезпечення умов для розвитку культури; виявлення й утримання пам'яток культури, інших культурних цінностей загальнонаціонального значення, які є в регіонах; розробку і здійснення державних програм для їх підтримки і використання.

Водночас згідно з принципом децентралізації управління основні питання розвитку і функціонування сфери культури мають вирішуватися на місцевому і регіональному рівнях.

Відповідно до цього більш розширеними є завдання і функції органів державного управління на місцях. Управлінська діяльність цих органів має бути спрямована на вирішення таких завдань: створення необхідних умов для відродження, збереження і розвитку національної культури, розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин, які проживають у регіоні (області чи районі); визначення пріоритетів регіонального культурного розвитку; узгодження інтересів усіх суб'єктів культурної діяльності відповідного регіону чи території; залучення до розробки та реалізації регіональних програм культурного розвитку, управлінських рішень громадських органів,

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

організацій культури, національно-культурних товариств регіону; забезпечення доступу до культурно-мистецьких цінностей соціально незахищених верств населення; підтримка митців, творчої молоді; розв'язання специфічних проблем культурного розвитку регіону.

Децентралізація державного управління у сфері культури має здійснюватися на основі принципу демократизації управління, що спирається на розвиток самодіяльності громадян та активну участь у розв'язанні проблем культурного життя культурно-мистецьких товариств, творчих спілок, асоціацій тощо. Зазначений принцип передбачає встановлення оптимального співвідношення цілеспрямованих управлінських впливів, співробітництва, співуправління і самоуправління у сфері культури, запровадження конструктивного діалогу і тісної співпраці між органами державної влади й управління та громадськістю, їх взаємодії у вирішенні питань культурного розвитку, що відповідає специфіці культурної сфери, особливостям її розвитку.

У сучасних умовах потрібно запровадити новий підхід до фінансування культурної сфери, який передбачає поєднання різних фінансових ресурсів: бюджетних асигнувань, позабюджетних надходжень, коштів, отриманих від культурно-мистецької діяльності закладів та установ культури. Одночасно варто удосконалювати форми бюджетного фінансування сфери культури, що передбачає поєднання різних методів і принципів з метою більш раціонального використання ресурсів і формування реальної багатоканальності бюджетного фінансування, а саме: розширення сфери застосування системи грантів на конкурсній основі з метою підтримки кращих проектів; фінансування державних програм у сфері збереження і використання культурної спадщини із залученням до їх реалізації коштів бюджетів усіх рівнів і позабюджетних джерел; запровадження системи цільових трансфертів із державного в регіональні і відповідно із регіональних у місцеві бюджети; розширення форм зустрічного фінансування на основі партнерської участі держави, підприємницьких структур та громадських організацій.

До найгостріших проблем **управління освітою** належить якість кадрового забезпечення цієї системи, що є неодмінною передумовою подальшого здійснення освітньої реформи. Освіта виступає основним чинником розвитку і накопичення людського капіталу. Саме в системі освіти засобами освітніх технологій розвивається особистість людини, її інтелектуальний ресурс і професійні якості. Реалізація цього призначення

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

освіти неможлива без належної державної кадрової політики у сфері освіти, спрямованої на створення необхідних умов для надання доступної та високоякісної конкурентоспроможної освіти на всіх освітніх рівнях. Центральне місце в досягненні цієї мети посідає завдання оновлення системи підготовки сучасних педагогічних кадрів.

Знаковою подією останніх років стало прийняття нових законів України “Про вищу освіту” (2014 р.) та “Про освіту” (2017 р.), які створили можливості для забезпечення сталого розвитку системи освіти як основи накопичення людського капіталу, зміцнення позицій України у світовому інтелектуальному та технологічному просторах. Цими законами закладено нові принципи освіти, визначено повноваження суб’єктів управління освітою, проголошено створення систем забезпечення якості освіти, розширено можливості для професійного зростання педагогічних працівників тощо. Ці нововведення потребують зміни самої системи педагогічної освіти, оновлення її змісту та форм здобуття професійних компетентностей педагогами.

В аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році”<sup>41</sup> розкриваються різноманітні освітні чинники, що є значущими для зміцнення національної безпеки країни в сучасних умовах гібридної війни, забезпечення економічного зростання і захисту інформаційних систем та окреслюються основні здобутки національної системи освіти як ресурсу розвитку і безпеки України. Разом з тим поза увагою дослідників та управлінців-практиків лишилася проблема кадрового забезпечення освіти. Розв’язання цієї проблеми зумовлює можливість реалізувати більшість перспективних напрямів розвитку освіти.

Основними показниками відповідності наявного стану, динаміки якості та кількості кадрового забезпечення системи освіти України поставленим завданням реформування освіти є: кількість працевлаштованих за фахом випускників педагогічних закладів освіти за спеціальностями, що навчалися за державний кошт (сьогодні їх кількість не перевищує 70%); середній бал ЗНО абітурієнтів та прохідний бал у педагогічні заклади вищої освіти, який залишається, за твердженням Лілії Гриневич, найнижчим в країні<sup>42</sup>; рейтинг українських педагогічних ЗВО у світових рейтингах університетів (найкращий із педагогічних – Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова посідає лише 4105 місце)<sup>43</sup>; кількість вакансій та резюме на посади педагогів (у 2017 р. зареєстровано 1939 вакансій та 122705 резюме

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

претендентів)<sup>44</sup>; прогнозована потреба у фахівцях педагогічних спеціальностей;

---

41 Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році”. — Київ : НІСД, 2017. — 928 с.

42 Освіта як глобальний виклик [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.prosvitcenter.org/uk/osvita-yak-globalnyj-vyklyk>

43 Оpubліковано рейтинг університетів світу Ranking Web of Universities за січень 2018 року від Webometrics [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vnz.org.ua/stat/10475-opublikovanorejtyng-universytetiv-svitu-ranking-web-of-universities-za-sichen-2018-roku-vid-webometrics>

44 Статистика зарплат [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.work.ua/ua/stat/>

дані зовнішньої оцінки якості сформованості основних результатів навчання випускників педагогічних закладів вищої освіти, статистика зарплат педагогів порівняно із зарплатами по інших сферах (є сподівання, що за умови підвищення окладів учителям розрив між зарплатами у сфері освіти й промисловості та іншими технологічно ємними виробництвами зменшиться)<sup>45</sup>.

Досягненню оптимальних значень цих показників сприятиме:

- прискорення розробки та прийняття ЗУ “Про освіту дорослих”, у якому потрібно визначити джерела і форми фінансування освіти дорослих, у тому числі через субвенції, а також механізми і порядок присвоєння кваліфікацій, що присуджуються, визнаються і підтверджуються закладами освіти;

- уведення в дію системи зовнішнього забезпечення якості освіти, зокрема Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та інших незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти;

- розроблення і запровадження механізму стратегічного прогнозування структури професій на найближчі 20–25 років з метою формування як змісту освіти (як загальної середньої, так і професійної), так і переліку загальних та спеціальних компетентностей фахівців усіх спеціальностей, насамперед педагогічних, з метою підготовки учнівської молоді та професійних кадрів, здатних до навчання і роботи за новими професіями майбутнього без постійного перенавчання;

- розроблення механізму визначення потреб системи освіти в педагогічних та управлінських кадрах на регіональному та національному рівнях у галузевому та кваліфікаційному розрізах для забезпечення

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

формування економічно обґрунтованих обсягів державного замовлення на їх підготовку;

— створення реального конкурентного середовища на ринку освітніх послуг шляхом оптимізації мережі закладів освіти відповідно до потреб сучасного ринку праці паралельно з розвитком інфраструктури регіонів, посиленням автономії (академічної, фінансової, кадрової) та відповідальності закладів освіти.

Можливо, не такою очевидною, але також досить серйозною проблемою у сфері соціогуманітарного розвитку України є проблема удосконалення відповідно до сучасних реалій і викликів міжетнічних відносин у державі, які аж ніяк не можна назвати безпроблемними. Справа в тому, що практично упродовж усього періоду незалежного розвитку України (після 1991 р.) її *державна етнополітика* за своєю сутністю і спрямованістю орієнтувалася на захист передовсім етнокультурних інтересів національних меншин. Вважалося, що аналогічні інтереси української етнонації в незалежній Українській державі будуть забезпечуватися мало не автоматично. Але внаслідок різних причин цього не сталося. виправити таку ситуацію можна, на наш погляд, шляхом переведення державної етнополітики України на рейки міжетнічної інтеграції, як це зробили ще наприкінці 1990-х рр. держави Балтії, зокрема, Латвія та Естонія. Якщо взяти за приклад ці країни, то системоутворюючим (центральною) суб'єктом інтеграційної моделі державної етнополітики в Україні мають стати саме етнічні українці, українська етнонація, етнокультурні інтереси якої є визначальними для формування та закріплення державної ідентичності України.

Але щоб етнічні українці виявились здатними виконати системоутворюючу роль в інтеграційних процесах, одночасно з впровадженням інтеграційних механізмів держава усією системою гуманітарної політики має здійснити комплекс заходів, спрямованих на консолідацію власне українського етносу.

---

45 Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році”. — Київ : НІСД, 2017. — 928 с.

Відсутність достатнього рівня внутрішньоетнічної консолідації — це те, що, на жаль, і сьогодні відрізняє українців від титульних етносів країн Балтії й може створити серйозну перешкоду на шляху досягнення визначених цілей

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

міжетнічної інтеграції в Україні. Адже, щоб відіграти роль повноцінного, а в культурному відношенні — домінантного, суб'єкта міжетнічної інтеграції українці мають досягти рівня етнічної самосвідомості, співмірного з тими ж титульними етносами в балтійських країнах.

Насамперед потрібно кардинально виправити ситуацію з побутуванням української мови — визначального чинника не лише міжетнічної інтеграції, а й внутрішньоетнічної консолідації. Нагадаємо, що відповідно до даних Всеукраїнського перепису населення 2001 р., 15% етнічних українців в Україні (а це понад 5,5 млн з 37 млн осіб) не визнали для себе українську мову рідною<sup>46</sup>.

За час, що минув після цього перепису, значно збільшилася кількість осіб, які декларують себе українцями, проте це не позначається аналогічним чином на мовних орієнтаціях громадян України. Зокрема, як свідчать результати низки репрезентативних опитувань громадської думки, проведених у 2017 р., лише приблизно половина респондентів переважно спілкується вдома українською мовою, у той час як майже чверть — російською, а ще стільки ж — і українською, і російською. Не дивно, за таких обставин, що і сьогодні понад 30% респондентів висловлюються за надання російській мові якогось особливого статусу, аж до статусу другої державної мови.

Але не тільки мовний чинник виявляє брак внутрішньої консолідації українців. На цей процес негативно впливають також інші чинники, зумовлені, зокрема, тривалим періодом бездержавного розвитку України й перебування окремих її частин у складі різних іноземних соціокультурних, у тому числі етнополітичних та релігійних, систем, а також “пролонгованою мовно-культурною російською асиміляцією українського населення”<sup>47</sup>. Саме в цьому слід шукати пояснення того, чому для значної кількості українців характерна маргінальна стратегія акультурації. Ця ж сама стратегія визначає етномовну поведінку певної кількості росіян в Україні, переважної більшості членів груп білорусів, євреїв та ін. Це майже не стосується, скажімо, угорської та румунської етнічних спільнот.

Проте дві останні постали перед іншою загрозою — піти шляхом сегрегаційної моделі акультурації. Виразне свідчення цього — угорськомовні та румуномовні громади в місцях свого компактного проживання в Закарпатській і Чернівецькій областях, члени яких у своїй переважній більшості зовсім не володіють і не розуміють державної мови.

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

Попри те, що “мовна” стаття нової редакції ЗУ “Про освіту” викликала аж надто емоційну та необґрунтовану критику з боку наших партнерів-сусідів, зокрема Угорщини та Румунії, які вбачають у ній звуження освітніх прав національних меншин, саме цей закон, на наш погляд, може стати найдієвішим інтеграційним механізмом етнополітики держави за всі роки незалежності України, призупинити сегрегаційні тенденції в середовищі угорської та румунської етнічних спільнот.

Політика впровадження інтеграційної моделі державної етнополітики, на наш погляд, не така вже й складна. Інтеграційний процес, після широкого попереднього громадського обговорення його засад і досягнення відповідного консенсусу, мав би бути втілений у спеціальній загальнонаціональній (державній) та низці галузевих і регіональних програм.

---

46 Дані Всеукраїнського перепису населення 2001 р. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : 2001.ukrcensus.gov.ua

47 Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році”. – Київ : НІСД, 2017. – С. 288.

Ці програми мали б спрямовуватись на реалізацію системи інтеграційних механізмів та інструментів з метою створення гнучкої й динамічної організаційно-функціональної структури державного управління цим процесом, включно з можливим створенням окремого центрального органу виконавчої влади, формуванням відповідної нормативно-правової бази, оволодінням усіма етнічними спільнотами держави українською мовою на рівні, достатньому для успішної професійної діяльності у відповідній сфері, сприянням міжетнічній толерантності та протидії мові ворожнечі засобами медіа та інформації, забезпеченням рівних можливостей для конкурентоспроможності всіх соціальних та етнічних спільнот у сфері вищої освіти та на ринку праці, широкого залучення до здійснення інтеграційних програм регіонів України в рамках реформи децентралізації та ОТГ, заохоченням активної міжрегіональної взаємодії та міжрегіональних обмінів з питань міжетнічної інтеграції, більш дієвого й предметного включення в інтеграційні процеси внутрішньо переміщених осіб, які змушені були залишити постійне місце свого проживання в Криму та на Донбасі внаслідок анексіоністських та військових дій Російської Федерації тощо.

Таким чином, життєдіяльність українського суспільства і надалі визначав би культурний плюралізм. Але, разом з тим, воно характеризувалося б досить міцною загальною складовою, яку мають

Купрійчук В.М. Передумови і напрями модернізації управлінських підходів до розвитку соціогуманітарної сфери. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В.С. Куйбіди. — Київ : НАДУ, 2018. — С. 104-117.

репрезентувати такі основні цінності: українська державність, тобто незалежність і суверенітет України; державна українська мова; патріотизм і спільна національна пам'ять Українського народу; спільне громадянство та спільні державні інститути; європейські стандарти прав і свобод людини; соціальна справедливість та народовладдя.

Водночас до інтеграційної сфери не можуть належати: рідна мова національних меншин, освіта рідною мовою національних меншин, етнічні традиції, релігійні вірування, сімейні традиції, індивідуальні стилі життя.

Розв'язання зазначених вище та інших проблем давно вже переросло рамки однієї лише управлінської діяльності держави, а стосується всього суспільства. Тобто розв'язання злободенних соціогуманітарних проблем суспільного розвитку України має стати важливим напрямом саме публічного управління. Останнє може розраховувати на успіх тільки за умови базування на постійній соціальній експертизі управлінських рішень, а також на принципах, які передбачають: стратегічний аналіз, побудову прогностичних моделей соціогуманітарного розвитку, розробці й координації міжнародних, європейських, державних, регіональних, галузевих (міжгалузевих) соціальних програм і соціальних проектів; виробленні та прийнятті управлінських рішень з урахуванням різних груп інтересів в умовах соціальної нерівності та культурної різноманітності, що зумовлює потребу розв'язання соціальних, мовних, міжетнічних, міжконфесійних конфліктів і суперечностей на засадах загальнонаціонального діалогу; чіткому розумінні посадовцями усіх рівнів визначальної ролі соціальної безпеки для забезпечення сталого суспільного розвитку України, досягнення очікуваних результатів державотворення.